

Habitar la mà

quaderndelesidees.press/habitar-la-ma/

March 1, 2017

Imatge: Muntatge expositiu de Fer amb el que es té a la Festa del Grafisme a Port Bou, 2016. Fotografia de Laura Fernández Antolín.

Una cadira és un objecte que per la seva naturalesa conviu amb el nostre cos i el nostre espai, com un element que ha vertebrat, des que va ser feta per primera vegada, les nostres relacions amb les persones, les coses i el temps. És així que les cadires també reproduïxen els estrats socials que habiten; per exemple, les cadires amb reposabraços són més pròpies de la classe alta; el tamboret, per altra banda, és un objecte vernacle, considerat sense classe. De cadires i seients n'hi ha molts, i cada un d'ells és una materialització d'una manera de fer. Els nostres objectes encarnen esdeveniments i paradigmes socials, culturals, polítics i estètics als quals podem tornar a través d'ells.

Fa uns mesos, mentre cursava el màster d'investigació i experimentació en disseny, impartit a Bau, per als grups d'investigació de **Gredits**¹ i **Objetologías**², vaig intentar fer una còpia d'una cadira, la Superleggera 699, de Gio Ponti, amb pocs recursos, poc temps, i pocs coneixements. Amb aquesta cadira em plantejava les meves accions com intents de resistència, limitats i limitants, que alhora reproduïxen, s'escapen i s'adapten a les lògiques que habito. Arran d'aquesta acció, durant aquests mesos d'estiu estic treballant amb diverses persones per fer un seguit de versions d'aquesta mateixa cadira. Entre les persones amb qui col·laboro hi ha la mare i l'avi, fusters de Mollet del Vallès, companyes com la Maryia, **Fer cosa fora**³, la Noela Covelo, els nois de Gravina⁴, la Blanca i la Jara, artesans de **Macus**⁵, com en Jano i la Maja Fiter, el col·lectiu de dones migrants i treballadores de la llar **Sindillar**, i entitats com **Hangar**⁶ i l'escola de disseny Bau. Els processos que conformen aquest projecte s'estan portant en paral·lel i s'adapten a les maneres i als recursos que tenen cada un dels col·laboradors.

Imatge: La super leggera, de Noela Covelo. Sèrie de samarretes de promoció amb la imatge d'una copia de la cadira. Fotografia de Laura Fernández Antolín.

La Superleggera 699, la va dissenyar Gio Ponti l'any 1955, des de 1957 la produeix l'empresa Cassina i es comercialitza a un preu elevat. És una cadira amb el cos de fusta de faig, un material resistent i lleuger, tensat fins al límit de la seva resistència; fet que li dóna una aparença lleugera i de línies sofisticades, amb el seient teixit de canya índia. La cadira pesa aproximadament 1,7 quilograms. Es diu que en Gio Ponti llençava la cadira des del balcó del seu estudi, situat a un segon pis, davant la sorpresa dels seus promotors a qui demanava d'anar-la a buscar, i la trobaven sencera al carrer. La Superleggera està inspirada en els elements estructurals de la tradicional Seglia di Chiavari italiana, una cadira de fusta de cirerer d'estil imperi francès del 1800, produïda a la població que li dóna el nom, i dissenyada per Giuseppe Gaetano Descalzi, un ebenista local, per encàrrec del president de la societat econòmica de la ciutat, que el va desafiar a fer-la inspirant-se en una cadira que va portar de París. D'aquesta cadira també en van sorgir les cadires Thonet a Àustria, que la van desbancar del mercat, ja que eren unes cadires menys costoses, produïdes en grans quantitats, constructivament més senzilles i fàcils de muntar. De la 699, se n'han fet diverses versions i còpies; una d'elles era de ferro i va resultar molt pesada i incòmoda, encara un amic em va comentar que se la va trobar en una escola. Per Internet es poden trobar imatges dels plànols d'una versió de la cadira per produir-la amb maquinària de fabricació digital, com les fresadores de control numèric. Per altra banda, però, tractant-se d'un model considerat una icona del disseny del segle XX, propietat de l'empresa Cassina, la informació respecte al seu disseny i els aspectes tècnics i formals no és accessible. Per aquest motiu, el procés de producció és també un exercici d'enginyeria inversa, en el qual es destramen els elements constructius i es comprèn l'objecte mentre es qüestiona.

Diu Richard Sennet² que l'artesà és aquella persona que explora l'habilitat a través d'una estreta relació entre la mà i el cap. Habitant la mà i el que fa, sentint i entenent els materials, les formes i el context en què es troba; un compromís amb els seus semblants i amb la seva pràctica. La separació de la mà i el cap és també un fet social. En el nostre context contemporani, l'habilitat de fer i pensar sembla no tenir-hi lloc quan aquells que tenen un coneixement incorporat però són treballadors de la mà, com els tècnics, no són reconeguts. Com el treballador a l'oficina que fa hores extres per tirar endavant comandes i resolent problemes, sense cap retribució ni

reconeixement. El desenvolupament dels dots i del compromís amb la mà, inscrits en la tradició i en les estructures en les quals habita la pràctica de cadascú, són habilitats que depenen més de les normes socials del seu context i dels paradigmes que emmarquen el seu saber i no tant de la capacitat individual.

L'avi és fill d'immigrants, els seus pares van venir de Múrcia a treballar el camp. Va ser fuster, entre moltes altres coses, també va tenir cabres, i un gos que es deia Tarzan. Als catorze anys ja treballava, mentre estudiava per correspondència un curs de projectista i de delineant. Al costat del mirall hi tinc un tamboret que va fer ell, i també va fer l'habitació on dormia abans, un cau de fusta, amb unes escales vermelles per pujar al llit. Sempre m'explica com va tornejar les pilastres de la barana principal i es posa riure sempre que veu la cadira que vaig fer. Cada dia per esmorzar, mentre remena el got de llet, em diu, sorprès, que la cadira té els llistons torts i no té seient.

La mare treballa a una empresa multinacional que es dedica a la fabricació de màquines de *packaging* i en la qual fa d'administrativa des de fa més de 30 anys. La cadira l'estem produint durant els pocs dies de vacances d'estiu que té. La seva jornada laboral, de nou hores diàries, juntament amb les tasques de la llar i la família, no li deixen cos ni temps per comprometre's en altres coses. Les estructures en què habitem són contingents. La mare ha treballat i treballa pel futur, per garantir la casa i l'habitabilitat de tots els que hi viuen, seguint una lògica acumulativa. Aquesta continuïtat, la de la mare, i en certa manera també la de l'avi, diferencia el seu temps del meu. Treballar amb un contracte indefinit, amb la possibilitat d'ascens, que garanteix un sou que contribueix a mantenir la casa, pagar els estudis dels fills i comptar amb unes prestacions socials i la certesa de jubilar-se, ja no és per mi, i per algunes de les meves companyes, un horitzó estable. La noció de futur com l'habitaven ells, s'ha esfumat, i s'ha tornat un paisatge tèrbol i poc visible.

Amb les companyes de Fer cosa fora —la Laura Fernàndez, l'Oriol Ocaña i la Laura Puigdellivol—, fem moltes coses. No és del tot un col·lectiu, és més aviat una línia de treball que despleguem amb el nostre fer, i des de la nostra incertesa. De manera comuna, o en paral·lel, la nostra tasca tracta del fer i el cos, del pensar i de les coses i els espais, del que podem i del que no podem amb tot plegat. El projecte sorgeix de sentir una carència en els nostres coneixements i en la concepció de les nostres pràctiques estètiques, performatives i polítiques, que es mouen en els límits de l'art, el disseny i la investigació.

Imatge: Pedra Leggera I, de Fer Cosa Fora. Conjunt de peces de marbre i granit apilades formant un seient. Fotografia de Laura Fernández Antolín.

Imatge: Sèrie de tres prototips produïts amb maquinaria de control digital, de Maryia Virshych. Fotografia de Laura Fernández Antolín.

Gravina són el Gennís, l'Oliver i el Gerard, tres joves dissenyadors de producte de Barcelona. Tenen el seu espai de treball a Acta, un estudi que comparteixen amb altres persones. A Acta, a més de treballar, també organitzen exposicions i altres activitats, i a la terrassa hi tenen tomaqueres i un cubell de compostatge. Desenvolupen projectes propis, i alguns per encàrrec, i volen dedicar-se al seu ofici de dissenyadors. Molts dels projectes que realitzen normalment són sense pressupost i sorgits dels seus interessos comuns. Intenten, sempre que poden, assumir el temps i el cost, portar la producció de les peces a tallers, tècnics i artesans especialitzats, sempre que això no contribueixi a la reproducció de pràctiques laborals abusives. En cas contrari es veuen obligats precaritzar-se i autoproduir els seus projectes.

Sindillar és un sindicat de dones migrants treballadores de la llar organitzades que vaig conèixer al maig durant un seminari organitzat per Duoda. Una d'elles, ens explicava durant el dinar a La bonne, que des del 2011 treballen en un projecte integral d'autonomia i apoderament juntament amb el Centre de Cultura de Dones Francesca Bonnemaison. Des d'aquest espai de dones i feminismes diversos, es desenvolupen activitats i projectes de formació ocupacional i sindical que tenen a veure amb les necessitats del sindicat, i amb l'objectiu de visibilitzar el treball de les afiliades i fer-lo sostenible.

Amb la Maryia Virshych, una companya d'aquest any, arquitecta i dissenyadora de producte, compartim una línia d'investigació i experimentació amb un posicionament crític envers les noves tecnologies de producció digital i les infraestructures, pràctiques i discursos en les quals es despleguen. Amb la Maryia, com amb altres companyes, també tenim en comú el context en el qual intentem portar a terme la nostra acció. Moltes de nosaltres ens hem graduat recentment en uns estudis universitaris superiors i estem buscant feina per poder aprofundir en els nostres coneixements i per habitar-nos d'una manera més sostenible. En alguns casos, no comptem amb un espai de treball propi i depenem de la col·laboració i la confiança d'altres agents, com amics, companys i entitats afins. Amb la Maryia, per fer front a aquesta situació, per una banda, vam decidir fer una residència de curta durada a Hangar, un espai de producció i investigació de les arts visuals; a canvi de portar a terme una activitat oberta entorn al projecte que contribueixi al centre. Per altra banda, vam aprofitar les instal·lacions i eines a les quals hem tingut accés durant el màster, com la fresadora de gran format que hi ha al taller de fabricació digital de Bau. Les practiques en l'àmbit de l'art i el disseny sovint es porten a terme en condicions similars, a través de compromisos no econòmics, que no

sempre ajuden a fer-les sostenibles, i mitjançant la col·laboració de persones amb intencions i contextos afins. Es tracta doncs de xarxes de cooperació fràgils, assentades en els contextos precaris en què habitem i que, en alguns casos, aquestes mateixes maneres de fer reproduïxen.

El Daniel Florín, de Macus, un laboratori de creació i producció autogestionat, em va posar en contacte amb la Maja Fiter, una noia que fa làmpades de pasta de paper, i en Jano, un noi que va estudiar so i que treballa la fusta. Una de les tècniques que practica consisteix a recuperar fustes com palets o restes de mobles, a partir de les quals fa fins a llistons, que després acobla per crear peces més grans i massisses, que finalment torneja per donar-los forma. Té el seu estudi al soterrani de Macus, una petita habitació plena de peces de fusta, olor d'encens i música electrònica. Durant les trobades dins les instal·lacions de Macus, m'explica que ell es guanya la vida amb encàrrecs que li fan com a tècnic de so. Amb aquests diners manté el seu espai de treball a Macus. A més, també comercialitza en alguns mercats les seves peces de fusta. El clima de treball es distès, i sembla respirar-se un cert sentiment comunitari, que no vol ser afectat per possibles canvis en l'estructura de l'associació. A Macus també hi ha un fuster que va arribar després de veure's obligat a tancar el seu taller situat al barri de Sant Martí, perquè no podia seguir amb la seva activitat de manera rendible, a causa del lloguer i la poca clientela. Algunes persones de Macus em comenten que no estan del tot segures que el fet que més professionals i dissenyadors coneguin l'espai de Macus i els seus col·laboradors porti més ingressos i feina rendible a les persones que allà treballen. Sobre treballar entre amics m'han comentat diverses vegades que aquí, a Barcelona, sembla que estem molt acostumats a fer col·laboracions entre coneguts, desenvolupant projectes sense pressupost i amb poques expectatives de ser retribuïts. No tothom pot fer aquestes coses, formar-ne part i col·laborar-hi. Les condicions en què es despleguen projectes com aquest mateix que jo ara faig són un compendi de factors precaris que, alhora, sense poder tenir un coixí, precaritzen qui en forma part. A més, la xarxa de persones que s'hi impliquen normalment són coneguts, amb afinitats comunes i que troben en el projecte algun interès propi.

El projecte es mou entre els límits de l'art, el disseny i les pràctiques dels estudis de societat, com l'etnografia. És un exercici de construcció d'un jardí d'investigació personal, on els vincles entre els que hi participem es mantenen mentre fem una cadira. No sé del tot quin sentit té que totes nosaltres ens trobem per fer una cadira, per pensar-la i habitar-la. Les persones que col·laborem en aquest projecte, a part d'aquestes cadires, no tenim gaires coses en comú; amb preocupacions, objectius i posicionaments dispars. Totes, però, volem poder habitar les nostres vides, i resistim, d'una manera més o menys efectiva, a les estructures que estableixen les possibilitats de la nostra acció.

JOANA CAPELLA BUENDÍA

1. 1. Gredits és un grup d'investigació en disseny i transformació social format per un grup multidisciplinari de professores i professors de l'escola de disseny Bau. ↵
2. 2. Objetologías és una línia d'investigació que, a través d'una perspectiva posthumanista, explora la materialitat política, estètica, ètica i eròtica de les coses ↵
3. 3. Fer cosa fora és un grup d'autoformació, investigació i producció que reflexiona entorn del cos i l'objecte. Un projecte de Joana Capella Buendía, Laura Fernández Antolín, Oriol Ocaña i Laura Puigdellivol. ↵
4. 4. Gravina és un estudi de disseny de producte que té el seu espai de treball a **Acta**, un local al barri de Gràcia, on conviuen amb altres persones ↵

5. 5. Macus, laboratori de producció i creació, és un projecte autònom d'iniciativa col·lectivitzada (PAIC) que forma part de la Cooperativa Integral Catalana (CIC). En aquest espai hi conviuen tècniques artesanals tradicionals i contemporànies, entre eines manuals i noves tecnologies digitals. Entre totes s'ajuden a ser el màxim d'autosuficients en tots els àmbits del dia a dia, des de l'autogestió, l'autoorganització i la democràcia directa ⇐

6. 6. Hangar és un centre obert per a la producció i la investigació de les arts visuals. Està situat dins del complex Can Ricart, un entorn industrial al barri de Poblenou, en un edifici cedit per l'ajuntament de Barcelona ⇐

7. 7. SENNETT, R. *El Artesano*; Anagrama, Barcelona (2008) ⇐

Joana Capella Buendia

